

نقش و جایگاه مناطق ویژه اقتصادی در توسعه ارتباطات و فناوری اطلاعات در جهان

عنوان گزارش: نقش و جایگاه مناطق ویژه اقتصادی در توسعه ارتباطات و فناوری اطلاعات در جهان

کلمات کلیدی: مطالعات تطبیقی، سیاست‌های حمایتی، منطقه ویژه اقتصادی

تهیه کنندگان: وحید یزدانیان، عاطفه فرازمنند، مسلم اکبرزاده

ناظر علمی: داوود رنجبر

نمایندگان کارگروه ارزیابی گزارشات رصدی: پدram حاجی پور، لیلا چهره قانی

گروه پژوهشی: ارتباطات نوری

تاریخ نشر: ۱۴۰۳

حقوق معنوی این اثر متعلق به پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات است و استفاده از آن با ذکر ماخذ بلامانع است.

چکیده

کشورهای متعددی توانسته‌اند با استفاده از ابزار مناطق آزاد و ویژه اقتصادی متناسب با شرایط کشور خود، نتایج مطلوبی را در حوزه‌های اقتصادی به دست آورند؛ لذا با استفاده از تجارب کشورهای مختلف در حوزه مناطق ویژه و آزاد اقتصادی، می‌توان مقررات و عملکرد این مناطق را در ایران بهبود بخشید تا سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان حوزه‌های مختلف از جمله حوزه فناوری اطلاعات برای استقرار در مناطق ویژه اقتصادی ترغیب شوند.

اتخاذ راهبردهای توسعه ملی و قرار گرفتن در زنجیره ارزش منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، تأمین زیرساخت‌های اساسی متناسب با اهداف تخصصی هر منطقه، ارائه مشوق‌ها و تسهیلات کاربردی و هدفمند، اصلاح سازوکار تأمین مالی سازمان‌های مناطق ویژه و افزایش شفافیت در فرایندها و اطلاعات می‌تواند نقش مؤثری در توسعه کیفی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشورمان داشته باشد.

در این گزارش ضمن بررسی تجارب کشورهای امارات، چین، هندوستان، ترکیه و روسیه و سیاست‌های حمایتی و مشوق‌های قانونی این کشورها در مناطق ویژه اقتصادی (به خصوص در حوزه فناوری اطلاعات)، اقدامات و سیاست‌های اصلی اتخاذ شده جهت توسعه ارتباطات و فناوری اطلاعات در مناطق ویژه اقتصادی جهان استخراج و ذکر شده است.

فهرست مطالب

۱- مقدمه

۶.....	۲- دلایل انتخاب کشورها.....
۷.....	۳- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در امارات.....
۸.....	۱-۳ مزایای مناطق آزاد در امارات.....
۸.....	۲-۳ مشوق‌های قانونی و مزایای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه امارات متحده عربی.....
۹.....	۴- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در ترکیه.....
۱۰.....	۱-۴ مشوق‌های قانونی و مزایای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه در ترکیه.....
۱۱.....	۵- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در چین.....
۱۱.....	۱-۵ عوامل موفقیت مناطق ویژه اقتصادی در چین.....
۱۲.....	۲-۵ مشوق‌های قانونی و مزایای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه چین.....
۱۳.....	۶- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در روسیه.....
۱۳.....	۱-۶ سیاست‌های مناطق آزاد و ویژه روسیه.....
۱۳.....	۲-۶ مشوق‌های قانونی و مزایای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه روسیه.....
۱۴.....	۷- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در هندوستان.....
۱۵.....	۱-۷ مشوق‌های قانونی و مزایای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه هند.....
۱۷.....	۸- جمع‌بندی و پیشنهادات.....
۲۲.....	مراجع.....

۱- مقدمه

مناطق ویژه اقتصادی^۱ (SEZها)، مناطق محدود جغرافیایی هستند که دولت‌ها فعالیت تولیدی را در آن منطقه از طریق توسعه زیرساخت‌ها و مشوق‌های مالی تسهیل می‌کنند. این مناطق با انواع مختلفی مانند مناطق آزاد^۲، مناطق پردازش صادرات^۳ و پارک‌های صنعتی^۴ شناخته می‌شود. محبوب‌ترین نوع SEZ منطقه آزاد است که دارای مناطق گمرکی جداگانه است. علاوه بر این، همه مناطق ویژه اقتصادی مفهوم خود را از مناطق آزاد گرفته‌اند و حمایت‌ها و مشوق‌ها را به اشتراک می‌گذارند [۱].

در اقتصادهای پیشرفته، نقش مناطق ویژه عبارت است از معافیت‌های تعرفه‌ای و مهم‌تر از آن انبارداری و رویه‌های گمرکی به‌منظور پشتیبانی از زنجیره‌های تأمین در نقاط مرزی؛ در مقابل، در اقتصادهای در حال توسعه، هدف اصلی این مناطق به‌طور کلی ساخت، ایجاد تنوع و ارتقای صنایع با جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است [۲].

در اسناد و مطالعات، اهداف متعددی برای مناطق ویژه اقتصادی بیان شده است که نشان می‌دهد افزایش سرمایه‌گذاری، پشتیبانی از تولید و توسعه صادرات از مهمترین اهداف مناطق ویژه اقتصادی محسوب می‌شود که برای تحقق آن‌ها، مشوق‌ها و حمایت‌های مختلفی به فعالان مستقر در منطقه اعطا می‌شود. تبعاً با تحقق این اهداف، نتایجی نظیر تحرک در اقتصاد منطقه‌ای و افزایش اشتغال حاصل می‌شود [۳].

تجربه سایر کشورها نشان می‌دهد که برخی از این کشورها به‌خوبی توانسته‌اند اصلاحات اقتصادی را از مناطق آزاد و ویژه شروع کنند و به سمت اقتصاد رقابتی حرکت کنند. برای یک اصلاح بزرگ ساختاری در اقتصاد برخی از کشورها با ایجاد مناطق ویژه و حرکت به سمت اقتصاد مبتنی بر توسعه صادرات توانسته‌اند تا حدودی به اهداف اقتصادی خود دست یابند و این مناطق نقش خوبی را در توسعه صادرات، افزایش اشتغال و جذب سرمایه‌گذار خارجی داشته‌اند. ایجاد مناطق ویژه اقتصادی صرفاً یک ابزار اقتصادی است که به تنهایی نمی‌تواند مفید واقع شود بلکه باید جایگاه آن‌ها در رویکرد توسعه اقتصادی کشور به‌طور دقیق مشخص شده باشد [۲].

اشاره به این نکته نیز ضروری است که در سال‌های اخیر نسل مدرن‌تر مناطق ویژه در کشورهای صنعتی پیشرفته بیشتر به سمت تخصصی‌شدن حرکت کرده‌اند. با توجه به اهمیت مناطق ویژه و آزاد اقتصادی و همچنین معضلات و آسیب‌های این مناطق در کشور ایران، بررسی تجربه سایر کشورها، می‌تواند مسئولان و

^۱ Special Economic Zones

^۲ Free zones

^۳ Export processing zones

^۴ Industrial parks

کارشناسان را برای ارزیابی و قاعده‌گذاری مناسب در این حوزه، یاری کند. در این میان کشورهای متعددی نمونه‌های موفق در زمینه ایجاد و بهره‌برداری از مناطق آزاد و ویژه ثبت کرده‌اند. در گزارش پیش رو پنج کشور امارات متحده عربی، ترکیه، چین، هندوستان و روسیه مورد بررسی قرار گرفته و سیاست‌های حمایتی، مشوق‌های قانونی و تجربیات این کشورها در زمینه مناطق ویژه بررسی شده است.

۲- دلایل انتخاب کشورها

با توجه به اسناد بالادستی از جمله «سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴» که در چشم‌انداز بیست‌ساله، ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) و همچنین سیاست دولت سیزدهم در خصوص تعامل منطقه‌ای و نگاه به شرق، برای انجام مطالعات تطبیقی، کشورهای موفق و فعال در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات در منطقه خاورمیانه، اروپای شرقی و آسیا مورد بررسی قرار گرفتند. با توجه به عملکرد کشورها در خصوص مناطق آزاد و ویژه اقتصادی (به ویژه در حوزه فاوا) و تأکید وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات در بهره‌گیری از تجارب این کشورها در این گزارش به بررسی تجربه کشورهای امارات، چین، ترکیه، هندوستان و روسیه پرداخته می‌شود. به طور خاص هر یک از کشورهای فوق مطابق شکل ۱، دارای ویژگی‌هایی هستند که سبب شد عمیق تر به بررسی تجارب این کشورها توجه شود:

<ul style="list-style-type: none"> □ تولید ناخالص ملی نزدیک به ایران (برای ایران ۳۶۰ و برای امارات عربی متحده ۴۰۰ میلیارد دلار در سال) □ یکی از بازیگران اصلی اقتصادی در منطقه و یکی از قطب‌های اصلی صادرات مجدد جهانی 	امارات عربی متحده
<ul style="list-style-type: none"> □ موفق‌ترین کشور در زمینه مناطق ویژه اقتصادی □ دارای بالاترین رتبه در توسعه علم و فناوری چین پس از ایالات متحده □ انعقاد پیمان همکاری‌های ۲۵ ساله با ایران 	چین
<ul style="list-style-type: none"> □ نزدیک‌ترین کشور به ایران در توسعه علم و فناوری □ قرابت‌های فرهنگی و تاریخی با ایران □ رقابت‌های تجاری با ایران 	ترکیه
<ul style="list-style-type: none"> □ دارای بالاترین رتبه تولید علم پس از ایالات متحده و چین □ رتبه اول کشورهای در حال توسعه 	هند
<ul style="list-style-type: none"> □ رقابت نزدیک در تولید علم با ایران □ روند رو به رشد همکاری‌های علمی و فناورانه به ویژه در زمینه علم، فناوری و تولید □ مشابهت در الزام بهره‌گیری از توانمندی‌های داخلی به دلیل تحریم 	روسیه

شکل ۱- دلایل انتخاب کشورها

۳- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در امارات

کشورهای شورای همکاری خلیج فارس از برنامه‌های مناطق ویژه اقتصادی برای حمایت از تحول استراتژیک در صنایع کلیدی استفاده می‌کنند. بسیاری از مناطق آزاد در امارات متحده عربی به عنوان قطب صادرات مجدد فعالیت می‌کنند. در سال ۲۰۰۰، اولین منطقه آزاد غیر تجاری (منطقه آزاد فناوری، تجارت الکترونیک و رسانه) ایجاد شد که هدف آن سرمایه‌گذاری در طیف وسیعی از خدمات مرتبط با فناوری اطلاعات است. متعاقباً مناطق آزاد تخصصی دیگری از جمله شهر اینترنتی دبی، شهر رسانه‌ای دبی، دهکده دانش و شهر مراقبت بهداشتی دبی ایجاد شدند. مطابق آمار سال ۲۰۱۹ کشور امارات با ۴۷ منطقه، از جمله کشورهای در حال توسعه آسیایی با بیشترین تعداد مناطق ویژه اقتصادی است [۴]. در مجموع، مناطق آزاد بیش از نیمی از صادرات غیرنفتی کشور امارات را تشکیل می‌دهند [۵].

۱-۳ مزایای مناطق آزاد در امارات

مناطق آزاد امارات فرصتی برای این کشور بوده است تا توسعه خود را به نمایش بگذارد. مناطق آزاد تاکنون در جذب تعداد زیادی شرکت و سرمایه گذاری مستقیم خارجی موفق بوده اند. سهم مناطق آزاد در صادرات غیرنفتی در کنار خالص صادرات مناطق آزاد افزایش چشمگیری داشته است [۴]. در امارات معنای وسیعی از مناطق آزاد مورد استفاده گرفته است و بخش زیادی از این مناطق در زمینه‌هایی نظیر رسانه، آموزش، نمایشگاه، بهداشت و درمان، فناوری، خدمات مالی و مشاوره‌ای، خدمات فرودگاهی و ... فعالیت می‌کنند؛ این مناطق که لزوماً به صورت مستقیم در حوزه تولید، صادرات یا صادرات مجدد کالا نقشی ندارند، متناسب با زمینه فعالیت خود از زیرساخت، ضوابط و امتیازات متنوعی برخوردارند اما همه آن‌ها در کشور امارات تحت عنوان مناطق آزاد معرفی می‌شوند. در حال حاضر بیش از ۴۵ منطقه آزاد در امارات متحده عربی تأسیس شده که هر کدام مطابق با قوانین و مقررات خاص خود اداره می‌شوند [۶]. در امارات شرکت‌های مناطق ویژه اقتصادی قادر هستند تا به طور یکپارچه در سراسر کشورها تجارت کنند. اما فراتر از این مزیت غیرقابل انکار، سرمایه‌گذاران و کارآفرینان از مزایای زیر بهره‌مند می‌شوند [۵]:

- امکان مالکیت ۱۰۰ درصدی برای سرمایه‌گذاران خارجی
- بازگشت کامل سرمایه و سود
- مراحل راه‌اندازی سریع و آسان کسب‌وکار
- امکان توسعه کسب‌وکار
- گزینه‌های متعدد با هزینه‌های رقابتی
- معافیت مالیاتی واردات و صادرات
- معافیت از مالیات بر شرکت و درآمد
- قوانین و مقررات مستقل
- دسترسی آسان به بازارهای منطقه‌ای و جهانی
- اشتغال کارگران و کارمندان خارجی

۲-۳ مشوق‌های قانونی و مزایای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه امارات متحده

عربی

از جمله مهم‌ترین مشوق‌های سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد کشور امارات می‌توان به موارد زیر اشاره کرد [۳]:

- عدم نیاز به اثبات سرمایه سهام

- عدم نیاز به حسابرسی سالانه یا ارائه اظهارنامه مالیاتی
- معافیت ۵۰ ساله مالیات بر درآمد
- معافیت عوارض و فرآیندهای گمرکی داخل محدوده
- امکان نگهداری کالا در منطقه
- انتقال آزاد سود و اصل سرمایه
- اجازه فروش به سرزمین اصلی

از جمله مهم‌ترین مزیت‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه امارات متحده عربی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد [۳]:

- شرایط انعطاف‌پذیر قراردادهای اجاره
- بدون نیاز به دفتر فیزیکی و حضور فیزیکی جهت انجام فرآیندها
- سرمایه بسیار کم و یا بدون پرداخت سرمایه جهت شروع
- انبار و دفاتر مبلیه
- خدمات گمرکی شبانه‌روزی و بازرسی در محل
- سهولت و تسهیل در صدور اقامت و ویزا
- عدم وجود محدودیت‌های ارزی
- بورس اوراق بهادار بین‌المللی
- ثبات و تغییرات سریع و آسان شرکت
- حداقل اسناد مورد نیاز برای راه اندازی و صدور مجوزها در حداقل زمان ممکن (۲روز)

۴- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در ترکیه

سال ۱۹۸۰ در کشور ترکیه، سیستم تجاری آزاد شد و این کشور اقدام به اجرای سیاست‌های تجاری صادرات محور کرد؛ در راستای اجرای سیاست‌های آزادسازی و براساس قانون شماره ۳۲۱۸ مورخ ۱۵ ژوئن ۱۹۸۵، ترکیه اقدام به تأسیس مناطق آزاد کرد. تعداد مناطق آزاد ترکیه در سال‌های اخیر، متغیر بوده است و بررسی‌ها نشان می‌دهد در حال حاضر ۱۸ منطقه آزاد فعال در ترکیه فعالیت می‌کنند. مناطق صنعتی استانبول، اژه، مرسین، آنتالیا و فرودگاه آتاتورک از مهم‌ترین این مناطق از نظر حجم تجارت، جذب سرمایه و میزان اشتغال هستند. اهداف مناطق آزاد ترکیه عبارتند از:

۱. افزایش سرمایه‌گذاری و تولید صادرات محور
۲. سرعت بخشیدن به ورود فناوری و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ترکیه

۳. هدایت فعالیت های اقتصادی به سمت صادرات

۴. توسعه تجارت خارجی و بهبود عملکرد ترکیه در سطح تجارت جهانی

۱-۴ مشوق های قانونی و مزایای سرمایه گذاری در مناطق آزاد و ویژه در ترکیه

مناطق آزاد ترکیه دارای مشوق ها و معافیت هایی در حوزه های (مالیاتی، گمرکی و ...) و همچنین از قوانین و مقررات نظارتی آسان و فضای کسب و کار منعطف برخوردار است که در ادامه مورد اشاره قرار می گیرد [۷]:

- پرداخت ۵۰٪ از حق بیمه تامین اجتماعی کارفرما توسط دولت
- معافیت از عوارض و مالیات املاک و مستغلات
- معافیت از حق تمبر برای اسناد قابل اجرا
- معافیت از مالیات بر درآمد
- معافیت از مالیات بر ارزش افزوده
- معافیت مالیاتی حقوق کارکنان واحدها و معافیت مالیات بر شرکتها [۳][۸]
- معافیت های کامل گمرکی
- اجازه ورود ماشین آلات دست دوم بدون محدودیت سنی
- امکان نگهداری کالا در منطقه برای مدت نامحدود.
- تسهیلات برای سرمایه گذاران خارجی
- امکان انتقال سود به ترکیه یا کشورهای ثالث، بدون نیاز به هیچ گونه مجوزی [۷]
- مشارکت شرکت های بهره بردار یا مجری^۱ (اپراتور) در سرمایه گذاری در طرح های فناورانه با تایید وزارت صنعت و فناوری
- فروش به بازار داخلی به استثنای کالاهای مصرفی و پرخطر مجاز است.
- فرصت مدیریت زنجیره تامین در تهیه مواد اولیه و واسط جهت واحد های صادراتی [۳]
- استفاده از ظرفیت توافقنامه ترکیه و اتحادیه اروپا
- امکان مرجوع نمودن کالاهای معیوب به مبدأ تنها با صدور یک فاکتور
- معافیت از فرایند صادرات جهت کالای اصل ترکیه زیر ۵۰۰۰ دلار آمریکا [۳][۸]

^۱ براساس مقررات ترکیه، ایجاد و تکمیل زیرساخت مناطق آزاد برعهده اپراتور است. اپراتور می تواند هر مؤسسه عمومی یا آژانسی باشد، خواه ساکن و خواه غیر ساکن در منطقه همچنین کلیه افراد حقیقی و حقوقی که برای ایجاد منطقه آزاد انتخاب شوند. لذا شرکت های بهره بردار که اقدام به ایجاد و یا تکمیل زیرساخت های هر منطقه آزاد کرده اند، از بخش خصوصی هستند [۱۲].

- عدم دخالت تورم داخلی بر نرخ ارز مبادلاتی در مناطق
- نگهداری سهام شرکت به مدت نامحدود بدون پرداخت عوارض
- صدور پروانه بهره برداری بلند مدت ۱۵ ساله مستاجر، ۲۰ ساله مستاجر سازنده؛ ۳۰ ساله سرمایه گذار، ۴۵ ساله برای تولید کننده و سرمایه گذار [۷].

۵- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در چین

پس از دهه‌ها اقتصاد دولتی، دولت چین در سال ۱۹۷۸ سیاست درهای باز^۱ را اتخاذ کرد. تا سال ۱۹۸۰، شنژن، ژوهای و شانتو در استان گوانگدونگ و شیامن در استان فوجیان به عنوان مناطق ویژه اقتصادی تعیین شدند. این چهار منطقه ویژه، شامل مناطق وسیعی بودند که هدف آن‌ها تسهیل توسعه اقتصادی گسترده و همه جانبه بود و همه آن‌ها از امتیازات مالی، سرمایه‌گذاری و تجاری ویژه برخوردار بودند. این مناطق به عمد دور از مرکز قدرت سیاسی در پکن قرار گرفتند تا هم خطرات احتمالی و هم دخالت سیاسی را به حداقل برسانند. آن‌ها تشویق شدند تا سیاست‌های اقتصادی عمل‌گرایانه و باز را دنبال کنند که آزمونی برای سیاست‌های نوآورانه باشد که در صورت موفقیت آمیز بودن، به طور گسترده‌تری در سراسر کشور اجرا شوند [۹].

۵-۱ عوامل موفقیت مناطق ویژه اقتصادی در چین

عوامل زیادی در موفقیت مناطق آزاد و ویژه اقتصادی چین نقش داشته است. با این حال، در این موفقیت برخی از عناصر مشترک دیده می‌شود که در ادامه به آن اشاره خواهد شد.

مناطق ویژه اقتصادی مختلف در چین از سیاست‌های حمایتی متفاوتی برخوردار هستند اما به طور کلی سیاست‌های حمایتی مناطق آزاد چین شامل کاهش و معافیت‌های موقت مالیاتی، هزینه‌های پایین یا نزدیک به صفر استفاده از زمین، مشوق‌های مالی و امتیازات اداری است. از ویژگی‌های این سیاست‌ها می‌توان به جهت‌گیری سرمایه خارجی (یعنی شرکت‌های دارای سرمایه خارجی از امتیازات بیشتری برخوردار هستند و شرکت‌های داخلی، کمتر از سیاست حمایتی برخوردار هستند یا از هیچ سیاست حمایتی برخوردار نیستند) و جهت‌گیری صنعتی (یعنی تولید، فرآوری، صنایع پایه، صنعت صادرات و صنایع جدید و پیشرفته از سیاست

^۱ Open Door Policy

های ترجیحی یا امتیازی بیشتری برخوردارند) اشاره کرد. همچنین بنگاه‌های خارجی با گرایش صادرات و گسترش سرمایه‌گذاری از حمایت‌های بیشتری برخوردارند [۱۰].

۲-۵ مشوق‌های قانونی و مزایای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه چین

از جمله مهم‌ترین مشوق‌های سرمایه‌گذاری در مناطق ویژه اقتصادی کشور چین می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) **مقررات پولی و بانکی:** سیاست‌های پولی و مالی درباره مناطق آزاد چین به وسیله بانک خلق چین تعیین می‌شود. به موجب یکی از قوانین مهم پولی و بانکی در مناطق آزاد چین، اجازه تأسیس بانک خارجی یا شعب آن در مناطق آزاد داده شده است. همچنین می‌توان بانک‌های مشترک خارجی و چینی نیز تأسیس کرد و شعب این بانک‌ها شرط حداقل سرمایه را ندارند. همچنین مؤسسات و نهادهای مالی با اجازه بانک خلق چین می‌توانند به خرید و فروش اوراق قرضه داخلی یا خارجی یا افتتاح حساب سپرده داخلی یا ارزی اقدام نمایند. در ضمن می‌توانند در خرید و فروش ارز نیز شرکت کنند [۱۱].

ب) **مقررات تجاری و تعرفه‌ای:** طبق مقررات مناطق آزاد چین، مقامات مناطق اختیار تصویب پروژه‌های صنعتی و اقتصادی تا سقف ۵ میلیون دلار سرمایه‌گذاری را دارند. همچنین صادرات کالاهای تولیدی از این مناطق و ورود کالاهای سرمایه‌ای بدون هیچ‌گونه اخذ عوارض گمرکی انجام می‌شود. برای ایجاد تأسیسات زیربنایی در مناطق آزاد، دولت چین به شرکت‌های متقاضی، وام اعتباری پرداخت می‌کند و زمین لازم را برای ۲۰ الی ۳۰ سال با شرایط آسان و اجاره پایین واگذار می‌نماید. همچنین استفاده از نیروی انسانی خارجی (به شرط مطابقت با نظام اداری کشور) آزاد اعلام شده است [۱۱].

ج) **مقررات مالیاتی و سرمایه‌گذاری:** از سال ۱۹۸۸ سرمایه‌گذاران خارجی در چین ضمن معاف بودن از مالیات بر درآمدهای محلی، فقط مشمول مالیات بر درآمدی معادل ۱۵ درصد تولید، تجارت و سایر درآمدهای خویش هستند. در مناطق ویژه تسهیلات مالیاتی به شکلی است که مالیات بر درآمد شرکت‌ها نصف نرخ معمول تعیین می‌شود. برای مؤسساتی که ۷۰ درصد تولیداتشان صادر می‌شود این نرخ کمتر خواهد بود. معافیت مالیاتی کامل تا دو سال منظور شده و در شرایطی که این مؤسسات در مناطق ویژه به انتقال دانش فنی اقدام کنند معافیت مالیاتی دیگری برای مقادیر درآمد سالانه کمتر از ۳۰ هزار یوان نیز اختصاص داده می‌شود [۱۱].

به طور خلاصه بخشی از مشوق‌های قانونی در حوزه مالیاتی در چین شامل موارد زیر می‌باشد:

- کاهش نرخ مالیات بر اساس منطقه و حوزه فعالیت
- برخورداری از تخفیف ۱۵ درصدی مالیات بر درآمد شرکت‌های بزرگ تولیدی و صادرات‌گرا

- یارانه مالیات بر درآمد فردی برای نخبگان

۶- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در روسیه

مناطق ویژه اقتصادی (SEZ) فدراسیون روسیه، یک پروژه فدرال در مقیاس بزرگ است که با هدف سرمایه گذاری و فناوری‌های پیشرفته علمی، تولیدی و مدیریتی انجام می‌شود. این مناطق فرصتی منحصر به فرد به شرکت‌ها می‌دهد تا ضمن جلوگیری از نگرانی‌های معمولی مربوط به فشارهای تجاری غیر بازاری و اداره ناکارآمد، از تمام فرصت‌های سرمایه گذاری روسیه استفاده کنند [۱۲].

در فدراسیون روسیه، بیش از ۱۳۰ SEZ بر اساس چندین قانون SEZ ایجاد شده است. قانون فدرال در مورد مراکز نوآوری، علم و فناوری که در سال ۲۰۱۷ تصویب شد، امکان ایجاد مناطق ویژه با تمرکز بر توسعه علمی و فناوری و همچنین تجاری‌سازی را فراهم نموده است [۴]. SEZها و پارک‌های صنعتی در روسیه حول منابع موجود، به ویژه تحقیق و توسعه و منابع انسانی در حال ظهور هستند و بیشتر در مناطقی ایجاد شده اند که نه تنها زیرساخت ضعیف و ظرفیت تولید پایین، بلکه پتانسیل رشد اقتصادی را نیز دارند.

۱-۶ سیاست‌های مناطق آزاد و ویژه روسیه

دولت در هر منطقه ویژه اقتصادی، مجموعه قوانین ویژه‌ای اعمال می‌کند که بسته‌هایی از مشوق‌های مالیاتی و ترجیحات گمرکی را در اختیار سرمایه گذاران می‌گذارد، همچنین دسترسی به زیرساخت‌های مهندسی، حمل و نقل و تجاری را تضمین می‌کند. هزینه سرمایه گذاران در اجرای پروژه‌های این مناطق به طور متوسط ۳۰ درصد کمتر از شاخص‌های کل روسیه است. مناطق ویژه اقتصادی برای شرکت‌های روسی به منزله تحقیق پروژه‌های بلند پروازانه و ورود به بازارهای خارجی است [۱۳].

راه اندازی کسب و کار در یک منطقه ویژه اقتصادی در روسیه چندین مزیت دارد. شرکت‌ها می‌توانند از مزایای سیستم مالیاتی مطلوب، از جمله کاهش نرخ مالیات شرکت‌ها، معافیت‌های موقت و معافیت دائم از برخی مالیات‌ها استفاده کنند. مشاغل از پرداخت حقوق و سهمیه واردات و صادرات معاف هستند که تجارت بین‌المللی را آسان‌تر و سودآورتر می‌کند [۱۴].

۲-۶ مشوق‌های قانونی و مزایای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه روسیه

مزیت بی نظیر مناطق آزاد اقتصادی روسیه این است که آنها موانع اداری را برطرف می‌کنند. از سرمایه گذاران در برابر فساد محافظت می‌کنند. دسترسی مستقیم به مزایای اقتصاد روسیه فراهم می‌کنند. چالش‌های پیش روی روسیه را به محرک‌های موفقیت تجاری تبدیل می‌کنند.

مشوق‌های قانونی سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه روسیه عبارتند از [۳]:

- معافیت مالیات بر درآمد ۱۵٪
 - معافیت مالیات بر دارایی تا ۱۰ سال
 - معافیت مالیات بر اراضی ۵ تا ۱۰ ساله
 - معافیت مالیات بر حمل و نقل ۱۰ ساله
 - ۱۶٪ کاهش نرخ مالیات شرکت ها برای ساکنان
 - ۵٪ مالیات بر سود برای ۵ سال اول فعالیت و ۱۲٪ برای ۵ سال بعدی
 - نرخ ۱۴٪ برای تأمین اجتماعی
 - معافیت مالیات بر دارایی ۷۰٪ در بخش نوآوری
 - معافیت از واردات پرداخت حقوق گمرکی و مالیات بر ارزش افزوده
 - اطمینان در برابر تغییرات نامطلوب قانون مالیاتی
 - تسهیل ترخیص کالا از مناطق آزاد گمرکی
- مزیت‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه روسیه شامل موارد زیر می‌شود [۳]:
- تملک زمین با هزینه کم (قیمت خرید زمین ۵۰٪ قیمت کاداستر)
 - فضای مناسب اداری
 - زیرساخت‌های آماده برای استفاده
 - هزینه‌های مربوط به خدمات تحقیق و توسعه با استفاده از ضریب ۱,۵ قابل کسر است
 - حداقل میزان سرمایه‌گذاری ۱۲۰ میلیون روبل
 - هزینه سرمایه‌گذاری در مناطق ویژه ۳۰٪ کمتر از کشور است

۷- مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در هندوستان

خاستگاه مناطق ویژه اقتصادی در هند را می‌توان مربوط به اواسط دهه ۱۹۶۰ دانست. مفهوم اولیه SEZ با ایجاد اولین منطقه پردازش صادرات (EPZ) در بندر کاندلا در گجرات در سال ۱۹۶۵ ایجاد شد. به دنبال این نقطه عطف، چندین EPZ دیگر در مناطق مختلف هند در سال‌های بعد تأسیس شدند. برای رسیدگی به کمبودهای زیرساختی، پیچیدگی‌های رویه‌ای، موانع بوروکراتیک و موانع ناشی از سیاست‌های پولی، تجاری، مالی، مالیاتی، تعرفه‌ای و کارگری، ایجاد مناطق ویژه اقتصادی در دستور کار دولت هند بوده است. این مناطق فرآیند صنعتی‌شدن را سرعت می‌بخشند زیرا توسعه زیرساخت‌ها در سطح کشور پرهزینه است و اجرای اصلاحات ساختاری مستلزم زمان است [۱۵].

پس از تجارب نسبتاً ناموفق در سالهای ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰ دولت هند، در سال ۲۰۰۵ قانون مناطق ویژه اقتصادی را با اهدافی از قبیل ایجاد زیرساخت‌های یکپارچه برای صادرات، ارائه بسته‌ای از مشوق‌ها جهت

جذب سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی برای ترویج و رشد صادرات و ایجاد فرصت‌های شغلی، تصویب و اجرا کرد [۱۶]. قانون منطقه ویژه اقتصادی مصوب می ۲۰۰۵ که از فوریه ۲۰۰۶ لازم‌الاجرا گردید، نقش کلیدی دولت‌های ایالتی را در ارتقای صادرات و ایجاد تسهیلات زیربنایی تعریف می‌کند. هدف اصلی این قانون جذب سرمایه بخش خصوصی نه تنها در فعالیتهای تولیدی بلکه در ایجاد SEZها بوده است. پیش از این، مسئول اصلی راه‌اندازی EPZها دولت مرکزی بود که بودجه لازم را برای ایجاد زیرساخت‌ها سرمایه‌گذاری می‌کرد اما بر اساس قانون SEZ، دولت مرکزی تنها مسئول سیاست‌های کلی و نظارت بر اجرای آنهاست. قانون منطقه ویژه اقتصادی ۲۰۰۵، اهداف زیر را از این طرح مشخص می‌کند [۱۷]:

- ایجاد فعالیت اقتصادی
- ارتقای صادرات کالاها و خدمات
- ترویج سرمایه‌گذاری از منابع داخلی و خارجی
- ایجاد فرصت‌های شغلی
- توسعه تأسیسات زیربنایی
- حفظ حاکمیت و تمامیت ارضی هند، امنیت کشور و روابط دوستانه با کشورهای خارجی

۱-۷ مشوق‌های قانونی و مزایای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه هند

مناطق ویژه اقتصادی در هند با هدف جذب سرمایه‌گذاری خارجی مستقیم، ایجاد فرصت‌های اشتغال، توسعه زیرساخت‌ها و تسهیل انتقال فناوری و دسترسی به بازار جهانی تأسیس شدند. هدف اصلی آنها ایجاد یک محیط جذاب، رقابتی و بدون مشکل در سطح بین‌المللی برای ترویج صادرات بوده است. مشابه سایر کشورها در سراسر جهان، هند بسته‌ها و سیاست‌های تشویقی مختلفی به توسعه‌دهندگان SEZ و همچنین شرکت‌های مستقر در SEZ ارائه می‌کند. از مهم‌ترین این مشوق‌ها معافیت مالیاتی ۱۰۰ درصدی بر سود برای پنج سال اول بهره‌برداری است که در پنج سال بعد به معافیت ۵۰ درصدی تبدیل شده و پس از آن، همان نرخ ۵۰ درصد برای هر سودی که مجدداً در فعالیت واحد در منطقه ویژه سرمایه‌گذاری شود اعمال خواهد شد. برای توسعه‌دهندگان مناطق ویژه نیز ۱۰۰٪ معافیت مالیاتی برای ۱۰ سال متوالی از زمان اعلام رسمی SEZ در نظر گرفته می‌شود. در ادامه به صورت خلاصه به مشوق‌های قانونی مناطق ویژه اقتصادی هند اشاره می‌شود [۱۵][۱۷][۱۹]:

- مالیاتی

- معافیت از حداقل مالیات جایگزین^۱
- معافیت از مالیات فروش
- مالیات بر خدمات و تقسیم سود
- خرید کالاها و خدمات داخلی بدون عوارض
- معافیت مالیات بر ارزش افزوده کالاها صادراتی
- ۱۰۰ درصد معافیت مالیات بر درآمد برای سه سال و ۵۰ درصد برای دو سال بعد برای واحدهای بانکی خارجی
- معافیت مالیاتی پروژه‌های جدید صنعتی در مناطق آزاد تجاری، پارک تکنولوژی نرم‌افزار، پارک تکنولوژی سخت‌افزار الکترونیکی، پروژه‌های با ۱۰۰ درصد اهداف صادراتی
- گمرکی
 - معافیت پنج ساله عدم بررسی گمرکی و تنها بر اساس خوداظهاری
 - ساده‌سازی فرایندهای گمرکی
 - معافیت از حقوق گمرکی برای پنج سال
 - عدم نیاز به کسب مجوز واردات
 - آزادی واردات تمام کالاها و مواد مورد نیاز به غیر از اقلام ممنوعه
 - معافیت از پرداخت عوارض گمرکی در واردات کالاها سرمایه‌ای، مواد اولیه، مصرفی، قطعات یدکی و ...
- سرمایه‌گذاری
 - سرمایه‌گذار خارجی صد درصد حق مالکیت دارد
 - اجازه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بطور صددرصد از طریق روش‌های خودکار؛ به ویژه ارائه‌کنندگان خدمات اینترنتی، تولیدکنندگان فیبر نوری و بخش مخابرات
 - اجازه بازگشت کامل سود، بدون هیچ‌گونه الزام در تقسیم یا عدم تقسیم آن
 - امکان انتقال زیان به دوره‌های مالی آینده
- اداری و رویه‌ای

^۱ حداقل مالیات اجباری یا MAT یک مالیات اجباری است که از شرکت‌هایی اخذ می‌شود که سود قابل توجهی کسب می‌کنند، اما به

دلیل تخفیفات و معافیت‌های موجود زیر نظر قانون مالیات بر درآمد، دارای تعهد مالیاتی کم یا حتی صفر هستند.

- پنجره واحد مجوزدهی برای سطح مرکزی و ایالتی
- سایر
 - افزایش سقف پاداش مدیریتی
 - امکان دریافت وام‌های تجاری خارجی
 - انعطاف در شیوه‌های استخدام و اخراج
 - پشتیبانی زیرساختی
 - تخفیف ۵۰ درصدی در قیمت فروش و اجاره زمین

۸- جمع‌بندی و پیشنهادات

هر چند که شرایط فرهنگی، سیاسی و اقتصادی کشورهای جهان با یکدیگر متفاوت است، اما کشورهای متعددی توانسته‌اند با استفاده از ابزار مناطق آزاد و ویژه متناسب با شرایط کشور خود، نتایج مطلوبی را در حوزه‌های اقتصادی به دست آورند؛ لذا با استفاده از تجارب کشورهای مختلف در حوزه مناطق ویژه و آزاد اقتصادی، می‌توان مقررات و عملکرد این مناطق را در ایران بهبود بخشید تا سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان حوزه‌های مختلف از جمله حوزه فناوری اطلاعات برای استقرار در مناطق ویژه اقتصادی ترغیب شوند. زیرساخت ارتباطی مؤثر برای عملکرد مناسب مناطق آزاد ضروری است که امکان اتصال یکپارچه بین مشاغل، سرمایه‌گذاران، تولیدکنندگان و مشتریان را در داخل و خارج از مناطق فراهم می‌کند. وجود شبکه‌های ارتباطی قوی، از جمله خدمات اینترنت و تلفن همراه، برای هماهنگی و تبادل اطلاعات و همچنین انجام فعالیت‌های تجاری روزانه، مدیریت زنجیره‌های تأمین و ارائه پشتیبانی از مشتری بسیار مهم است. علاوه بر این زیرساخت‌های ارتباطی، این مناطق را قادر می‌سازد تا با بازارهای جهانی ارتباط برقرار کنند و شرکت‌های منطقه به پایگاه مشتریان و سرمایه‌گذاران گسترده‌تری دست یابند و دامنه بازار خود را فراتر از مرزهای جغرافیایی گسترش دهند. همچنین شبکه‌های ارتباطی تبادل دانش و تخصص را در مناطق آزاد تسهیل می‌کند.

با بررسی نمونه‌های مختلف در کشورهای مورد بررسی در این گزارش جایگاه ایجاد منطقه ویژه اقتصادی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات ترویج رشد و توسعه این صنعت در محدوده جغرافیایی تعیین شده است. هدف از ایجاد چنین منطقه‌ای جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی، تشویق نوآوری و کارآفرینی، ایجاد فرصت‌های شغلی و رشد اقتصادی در بخش ICT است. هدف نهایی نیز ایجاد اکوسیستمی است که از رشد صنایع با فناوری پیشرفته حمایت می‌کند، تحقیق و توسعه را ترویج می‌کند و انتقال فناوری و دانش را تسهیل می‌کند. این امر با خوشه‌بندی شرکت‌های ICT و مؤسسات مرتبط در مجاورت نزدیک به دست می‌آید که می‌تواند منجر به همکاری و اشتراک بیشتر دانش بین بازیگران صنعت شود.

مناطق ویژه اقتصادی در حوزه ICT می‌توانند غول‌های فناوری جهانی و استارت‌آپ‌ها را جذب کنند و محیط کسب و کار متنوع و پر جنب و جوشی را ایجاد کنند. این به نوبه خود می‌تواند منجر به ایجاد شغل، توسعه مهارت‌ها و پیشرفت فناوری شود. تمرکز کسب‌وکارهای فناوری اطلاعات و ارتباطات در این مناطق می‌تواند هم‌افزایی را تقویت کند که منجر به افزایش رقابت و بهره‌وری در این بخش شود.

مبنتی بر مطالعات و بررسی مقایسه‌ای، برخی از اصلی‌ترین چالش‌های مناطق ویژه اقتصادی در ایران عبارتند از: افزایش بدون ضابطه تعداد و وسعت مناطق، ایجاد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی برمبنای فشارهای سیاسی و محلی، ایجاد اغلب مناطق آزاد در محدوده‌های فاقد زیرساخت‌های مناسب، وسعت بسیار زیاد مناطق آزاد ایران و حضور مناطق مسکونی در محدوده مناطق، عدم تعیین اهداف تخصصی برای مناطق، عدم اعطای هدفمند معافیت‌ها و امتیازات، وابستگی درآمد مناطق آزاد به واردات و فروش زمین، تداخل در وظایف و اختیارات نهادهای مستقر در منطقه، عدم وجود شفافیت در فرایندهای اجرایی و اطلاعاتی و ...

به طور کلی با بررسی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشورهای مختلف برای شناسایی یک منطقه به عنوان یک منطقه آزاد اقتصادی، معمولاً موارد زیر در نظر گرفته می‌شود:

۱. **چارچوب قانونی ویژه:** منطقه آزاد اقتصادی نیازمند چارچوب قانونی خاصی است که وضعیت آن را به عنوان یک واحد اقتصادی مجزا تعیین می‌کند. این چارچوب مبنای قانونی برای فعالیت‌های درون منطقه از جمله مقررات، مشوق‌ها و معافیت‌هایی که آن را از سایر نقاط کشور متمایز می‌کند، فراهم می‌سازد.
۲. **آزادسازی تجارت و سرمایه‌گذاری:** مناطق آزاد اقتصادی بر آزادسازی تجارت و سرمایه‌گذاری تاکید دارند که شامل اقداماتی مانند کاهش یا حذف تعرفه‌ها، عوارض گمرکی و موانع تجاری در داخل منطقه می‌شود.
۳. **توسعه زیرساخت:** زیرساخت‌های کافی و مناسب برای فعالیت یک منطقه آزاد اقتصادی بسیار مهم است. زیرساخت‌های ضروری شامل شبکه‌های حمل و نقل (بنادر، فرودگاه‌ها، جاده‌ها و ...)، منابع انرژی (برق، آب، گاز و ...)، مخابرات و پارک‌های صنعتی است. تهیه چنین زیرساخت‌هایی اغلب توسط دولت‌های مرکزی برای جذب کسب و کار و تسهیل فعالیت‌های اقتصادی انجام می‌شود.
۴. **مقررات مناسب برای کسب و کار:** یک منطقه آزاد اقتصادی معمولاً دارای مقررات ساده و مناسب برای تجارت است که شامل رویه‌های ساده برای ثبت مشاغل، صدور مجوز، مالیات و ترخیص کالا از گمرک است. هدف از این تسهیلات ایجاد محیطی است که سرمایه‌گذاری را تشویق کند، بوروکراسی را کاهش دهد و فعالیت کارآمد را برای مشاغل تسهیل کند.

۵. **مشوق‌ها و مزایای مالیاتی:** مناطق آزاد اقتصادی مشوق‌ها و مزایای مالیاتی مختلفی را برای جذب مشاغل ارائه می‌دهند. این مشوق‌ها ممکن است شامل معافیت‌های مالیاتی، کاهش نرخ مالیات بر درآمد شرکتی، معافیت از عوارض واردات مواد خام و تجهیزات و روش‌های ساده گمرکی باشد. این مشوق‌ها برای کاهش هزینه‌های تجارت و افزایش رقابت‌پذیری منطقه طراحی می‌شوند.

۶. **دسترسی به نیروی کار ماهر:** مناطق آزاد اقتصادی اغلب امکان دسترسی به نیروی کار ماهر را فراهم می‌کنند. این ممکن است مستلزم ایجاد مراکز آموزش حرفه‌ای یا دانشگاه‌هایی در نزدیکی آن برای تأمین نیروی کار آموزش‌دیده باشد. در دسترس بودن و کیفیت منابع انسانی برای جذب سرمایه‌گذاری و ارتقای رشد اقتصادی در منطقه ضروری است.

۷. **امنیت و آرامش:** جهت جذب سرمایه، منطقه آزاد باید ایمن و پایدار باشد. ایجاد امنیت نیز می‌تواند در جلب مشارکت‌کنندگان از طریق تأمین امنیت نظامی و انتظامی کامل و حفاظت از حقوق مالکیت مورد اهمیت باشد.

۸. **خودمختاری نظارتی و اداری:** مناطق آزاد اقتصادی به طور معمول دارای درجه مشخصی از خودمختاری نظارتی و اداری هستند. این امر به آن‌ها اجازه می‌دهد تا مستقلاً در مورد مواردی مانند استفاده از زمین، مقررات کار و سیاست‌های سرمایه‌گذاری تصمیم بگیرند، بدون اینکه به مقررات مناطق اطراف متعهد باشند.

با توجه به مطالب مطروحه در گزارش، و آگاهی به چالش‌های موجود در کشور، می‌توان با در نظر گرفتن تجربه کشورهای مورد بررسی، پیشنهادهای در زمینه‌های سیاست‌گذاری کلان، حوزه مالی، حوزه فرایندی و حوزه زیرساختی برای بهبود فضای مناطق ویژه اقتصادی ایران به شرح زیر ارائه داد:

• **جلوگیری از افزایش بدون ضابطه تعداد و وسعت مناطق آزاد و ویژه اقتصادی**

- عدم ایجاد مناطق آزاد در مناطق محروم و فاقد زیرساخت
- عدم ایجاد مناطق آزاد با وسعت‌های بسیار بالا و در محدوده‌های دارای سکنه
- تعیین سازوکار برای ایجاد یا افزایش وسعت مناطق آزاد و ویژه اقتصادی
- تدوین استراتژی‌های توسعه صادراتی و جانمایی جایگاه ایران در آینده سیاسی و اقتصادی منطقه و جهان: تبیین استراتژی‌های توسعه می‌تواند نقش ابزارهای مختلف از جمله مناطق آزاد را مشخص کند. صرف ایجاد مناطق آزاد و ویژه بدون تأمین الزامات و تبیین راهبردهای مورد نیاز، نتیجه‌بخش نخواهد بود.
- تفکیک نظام پولی و مالی مناطق آزاد از سرزمین اصلی: با این اقدام می‌توان امتیازات و معافیت‌های مالی مناطق آزاد را به صورت بهتری برای جذب سرمایه اجرا کرد

- **تعیین اهداف، حوزه عملکرد تخصصی و اولویت برای هر منطقه** (براساس راهبردهای توسعه صنعتی، آمایش و مزیت نسبی هر منطقه و جانمایی آن در زنجیره ارزش مورد نظر)
 - تامین زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری متناسب و تعیین معافیت‌های هدفمند مبتنی بر حوزه‌های تخصصی هر منطقه
 - فهرست موضوعی سرمایه‌گذاری اولویت‌دار برای هر منطقه به همراه مشوق‌های خاص
 - زیرساخت‌ها در اراضی جانمایی شده برای طرح‌های اولویت‌دار و خوشه‌های صنعتی
 - پوشش‌های بیمه‌ای و تضمین سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در طرح‌های اولویت‌دار مناطق
- **هدفمندسازی معافیت‌ها و تسهیلات برای حمایت هر چه بیشتر از تولید و صادرات به جای واردات**
 - افزایش مدت زمان معافیت مالیات بر درآمد و دارایی
 - معافیت ۵۰ ساله مالیات بر درآمد و دارایی جهت سرمایه‌گذاران حوزه زیرساخت
 - اعمال معافیت مالیات بر درآمد و مالیات بر ارزش افزوده برای واحدهای صادراتگرا
 - بهره‌مندی واحدهای تولیدی و کارکنان مستقر در مناطق از مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر حقوق
 - بهره‌مندی از مشوق‌های صادراتی، فناوری و سرمایه‌گذاری بر اساس ردیف بودجه‌های سالیانه
 - اختصاص تسهیلات متناسب با منابع درآمدی هر منطقه
 - ایجاد تسهیلات اختصاصی مالی و ارزی برای فعالان مناطق
 - معافیت مالیات بر ارزش افزوده برای محصولات صادراتی سرزمین اصلی به مناطق آزاد و ویژه
 - ارائه تسهیلات کم‌بهره و تأمین سرمایه جهت استقرار شرکت‌های دانش‌بنیان و استارت‌آپ‌ها
 - بخشودگی بخشی از عوارض و هزینه‌های دریافتی جهت صنایع دانش‌بنیان و پروژه‌های راهبردی هر منطقه
- **سهولت فرایندها و شفافیت مقررات**
 - تدوین ضوابط و مقررات شفاف به‌منظور مدیریت پویای مناطق (با اختیارات کافی و منطبق بر راهبرد توسعه صنعتی) برای توسعه گام به گام مناطق

- اصلاح سازوکار اداره مناطق آزاد، تعیین وظایف دستگاه‌های ملی و محلی و ایجاد سهولت در فرایندهای کسب‌وکار
 - دسترسی به زنجیره تأمین و پشتیبانی واحدهای مستقر از یکدیگر تحت عنوان پایون مجازی
 - بهره‌گیری از پنجره واحد جهت چابکی و سهولت در صدور مجوزها
 - امکان ارسال بخشی از تولیدات واحدها بدون نیاز به اخذ مصوبه کمیسیون ارزش افزوده
- به طور کلی باز تعریف جایگاه مناطق ویژه و آزاد اقتصادی براساس اهداف اصلی و سیاست‌های کلی و همچنین اجماع نظر مسئولان و مجریان کشور بر آن، می‌تواند بر عملکرد این مناطق به صورت قابل توجهی مؤثر باشد.

مراجع

- [۲] محمد حسام محمدی فرد، و سامان پناهی، «تحلیل و بررسی عملکرد مناطق ویژه اقتصادی ایران»، ماهنامه گزارش های کارشناسی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ج. ۳۰، ش. ۹، ۱۴۰۱.
- [۳] «مناطق آزاد و ویژه اقتصادی ایران و جهان»، دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی، ۱۳۹۹.
- [۴] محمد حسام محمدی فرد، و محبوبه عباس زاده جلفان، «مروری بر تجربه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی جهان(۱): کشور امارات»، ماهنامه گزارش های کارشناسی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ج. ۳۱، ش. ۴، صص. ۱-۴۳، ۱۴۰۲.
- [۵] شیما حاجی نوروزی، «بررسی تجربه آزادسازی در ترکیه با تاکید بر عملکرد مناطق آزاد»، معاونت اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، ۱، مرداد ۱۳۹۶.
- [۶] محمد حسام محمدی فرد، «مروری بر تجربه مناطق آزاد و ویژه اقتصادی جهان (۲): کشور ترکیه»، ماهنامه گزارش های کارشناسی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ج. ۳۱، ش. ۳، صص. ۱-۳۱، خرداد ۱۴۰۲.
- [۷] سیداحسان خاندوزی، «مروری بر تجربه مناطق آزاد تجاری - صنعتی در چین»، ماهنامه گزارش های کارشناسی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۵.
- [۸] «مناطق آزاد تجاری و اقتصادی در روسیه»، ۲۰۱۹. [برخط]. قابل دسترسی در: <https://elittte.com/>-مناطق-آزاد-تجاری-و-اقتصادی-در-روسیه/ [دسترسی: ۱۴ مهر ۱۴۰۲].
- [۹] ساجده رحیمی، «با مناطق ویژه اقتصادی در روسیه آشنا شوید»، مرداد ۱۳۹۸. [برخط]. قابل دسترسی در: <https://www.cfzo.ir/ns/1405/آشنا-شويد-در-روسيه-آشنا-شويد>. [دسترسی: ۱۴ مهر ۱۴۰۲].
- [۱۰] ابراهیم رضایی، محسن حسنی، و محبوبه زمانیان، «مشوقهای مالیاتی و عملکرد مناطق آزاد در ایران»، معاونت پژوهش، برنامه ریزی و امور بین الملل دفتر پژوهش برنامه ریزی، ۱۳۹۴.
- [۱] O. S. Alansary, and T. Al-Ansari, "Defining 'free zones': A systematic review of literature," *Heliyon*, vol. ۹, no. ۴, p. e۱۵۳۴۴, Apr. ۲۰۲۳.
- [۴] The United Nations Conference on Trade and Development, *World investment report ۲۰۱۹: Special economic zones*. UN, ۲۰۱۹.
- [۵] PKF International Limited, "Free Zones in the UAE," Sep. ۲۰۲۱.
- [۹] D. Z. Zeng, "Global experiences with special economic zones: Focus on China and Africa," *World Bank Policy Research Working Paper*, no. ۷۲۴۰, ۲۰۱۵.
- [۱۰] G. Meng, "The theory and practice of free economic zones: a case study of Tianjin, People's Republic of China," ۲۰۰۳.
- [۱۴] "Company Formation in Special Economic Zones in Russia," *company formation in Russia*, ۲۰۲۳. .
- [۱۵] H. S. Pathan, "Special Economic Zone - A Brief Analysis of SEZs in India and Statistics of Some other Countries," *International Journal of Research and Analytical Reviews*, vol. ۴, no. ۳, ۲۰۱۷.
- [۱۶] "Evaluating impact of SEZs in India through sectoral analysis and case studies," Jul. ۲۰۲۱.
- [۱۷] A. Aggarwal, "Economic impacts of SEZs: Theoretical approaches and analysis of newly notified SEZs in India," ۲۰۱۰.
- [۱۸] Y. Hyun, and S. Ravi, "Place-based Development: Evidence from Special Economic Zones in India," Boston University - Department of Economics, ۲۰۱۸.

